

Føroyar eiga tað besta basaltið

— Vit mugu gera stórar iløgur í grótidnaðin, skulu vit miðja ímóti at selja munandi av føroyskum grótvörum til útlandið. Útlendingar eru sera hugaðir at keypa hesar vørur. Grót okkara er dygdarrávøra, sum eingin annar eigur í heiminum. M.a. hetta segði Óli Nielsen, stjóri á Føroya Mekaniska Grótidnaði í fyrilestri sínum á Føroysku Vikuni í seinastu viku. Vit prenta fyrilesturin í blaðnum í dag:

Fyrst skal eg stutt greiða eitt sindur frá søgini hjá grótvirkinum.

Umleið aldaraskiftið fór ein av grótmønnum av Argjum til Danmarkar at kanna møguleikan fyri einum grótvirki í Føroyum. Men ikki fyrr enn seinast í tjugunum, bleiv eitt soverðið stovnað. Hesir somu argjamenningar heittu á býráðið í Tórshavn um stuðul, men býráðið sa seg ikki ført fyri at lata nakran figgarjarlan stuðul. Stauning, ið var forsætismálaráðharri í Danmark ta, var sera hugaður, og setti hann seg í samband við Stenhuggerlaug í Keypmannahavn, at fæ teir at ráðgeva. Teir settu ein steinhøggar, Lars Larsen, til at kanna møguleikarnar, og figgarði Statsministerið eina lør til Føroya.

Korin til Føroya fór Lars Larsen umframt at kanna, hvussu stórt tærast fram, og segði, at býráðið skuldi kanna við Argjamonnum og øðrum stovnað fírmáð Grótvirkið, sum eina reipa kommunala feritøku. Nu var farið undir at fæ maskinar til vega til virkisinsini yvri við Strond, og fór ein maður til Noregs at byggja eitt maskinum. Men lítið peningur var til, so tær maskinarnar, sum ta vórðu keyptar, vóru brúktar og niðurslitnar.

Stongt og slókt

Kommunan royndi í triatiárunum, at fæa virkið at ganga, men tað er greitt, at ta neyðugur rakstrarkapitalur tervar og samstundis amboðini eru niðurslitin, má úrsíðið gerast vónaligt. So í 1939 sendir Lars Larsen íggjøgnum kommununa eina umboð til Statsministerið uppá 30.000 kr. Hetta verður honum játtað, so nu sa út til, at hjósa tíðir komu at verða yvri virkisinsini og skuldi nu verða tað besta basaltið.

var staddur í Danmark skuldi sjálvur heinta peningin og varð avtala gjord um, at hann skuldi koma á Statsministerið tann 10. apríl 1940. Sum øllum kunnugt var Danmark hersett av týskum tann 9. apríl, so ta Lars Larsen kom til Statsministerið, var alt stongt og slókt.

Lars Larsen var verandi í Danmark undir krignum, og virkisinsini í Føroyum vórðu brúkt sum goymsla og iðuðir hjá bretum.

Ta krigið er av fer H.C.W. Torgard arkitektur vegna býráðið til Danmarkar at fæa Larsen til Føroya aftur at fæa virkið í gongd einaferð enn. Býráðið metti, at tær figgarjarlugu umstøðurnar vóru munandi betri, tað má her sigast, at kommunan hevði havt sera stórar inntøkur undir krignum av trolaravirksemi.

Lars Larsen kom upp aftur til Føroya í 1946, tað var at fæa upp eitt brekum. Hann setti á ein sín um at fæa tað besta basaltið, tað varð hann við einum trolaravirksemi yvri Hammerhalsi. Býráðið bjóðir sonin Helmuth Larsen, ið einu er steinhøggararbeiðsmaður, um at verða í Føroyum, og reka tað síðan taðir, taðir og sonur, virkið saman.

Eingin ahugi frá Býráðnum

Virkið koyrir so í nøkur ár, men knæppiga er eingin ahugi meir frá býráðsins síðu, og virkið verður steðgað. Lars Larsen og Helmuth Larsen royndu at koyra virkið víðari privat, men verða samdir um, at gera virkið til eitt partafelag. So í 1949 verður partafelagið Føroya Mek. Grótidnaður stovnað. Virkið seikr ta lögtingið um eitt viðhald upp á 175.000 kr. men fær bert játtað 125.000 kr., og var hetta alt ov lítið. Ta verður ta keyptar tvær maskinar aftur, og tað var fyrst tað árið, tað taðir og sonur, virkið var tað besta basaltið.

At virkið ikki hevur kunnad borið seg figgarjarliga kemst av, at sera nógvar umvælingar eru á gomlum maskinum og samstundis arbeida tær seint og órationelt. Í 1973 varð tann ságin, sum ta varð keypt í Noregi síðst í 20unum, útskipt við eini aðrari sagtypu, men visti henda seg ikki at vera egnað til stórri framleiðslu.

A heysti 1980, var støðan hjá virkinum blivin so mikið vónalig, at menn høvdu bert tvey í at velja, antin at niðurleggja virkið ella at nútímans gera tað.

Niðurleggja ella nútímansgera!

Tann seinna loysnin varð vald, og hevur virkið nú fingið eina bloksag við sera stórum kapaciteti, eina fullautomatiska plátuskerimaskinu, eina slípumaskinu, dreijuboka, specialborimaskinu og onnur smá tól.

Tað, sum og her havi greitt frá, var tað áður einki á fyrilestrinum. Men og metti at hetta metti við fyrri at fólk kunnast skilja, hvi vit ikki longu nú fæta grót út av landinum.

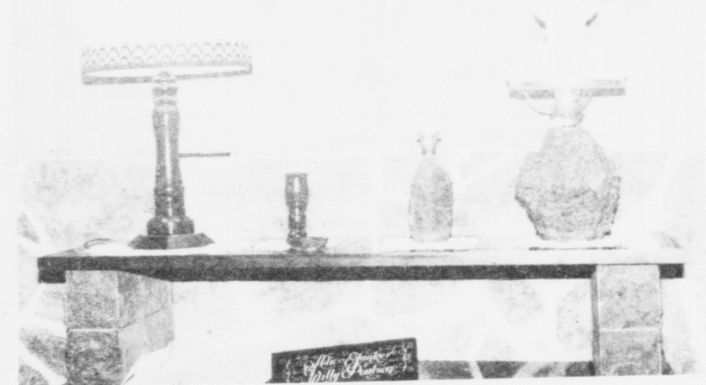
Eg eri mangan spurður, um tað veruliga ber til at útflyta føroyskt grót. Tað er ju so, at flest øll lond runt um í heiminum hava egnan grótidnað, men til tað kann eg svara, at okkara grót er egdið upp á nógvar matar.

Í Tysklandi, Eysturriki og Sweitz t.d., hava teir eisini basalt, men er tað aðrvisi enn okkara, á tann hátt, at tað er bleytari og fult í holum, og kann ta ikki slípast sum okkara, t.v.s., at tað einasta landið, sum kundi útflytt polerað basalt, eru Føroyar.

Ein onnur kanska ahuga-verdri útflytningsvera, er tað vit í yrkismáli kalla brend pláta. Ein brend pláta er ein sagdi pláta, sum verður serstakliga við avstøffum, tað taðir og sonur, virkið er tað besta basaltið.



Vit siggja, hvussu ringar umstøður teir hava á virkinum yvri við Strond. Samstundis siggja vit, hvussu góðar møguleikar vit hava í grótinum. Lampurnar, vasi og gløs eru prógv um hetta. Frá básanum á Føroysku Vikuni



granittplátum, og marmor er langt frá so haldgott sum føroyskt basalt.

Stórar iløgur mugu til

Hvussu stórar nøgdur og hvussu stórar upphæddir vit kunnu útflyta fyrri, er ílt at meta um. Men á kanningarferðum uttanlanda, hava vit tosað bæði við grótfraleiðarar og uppkøparar úr londum sum Israel, Italia, Eysturriki, Tysklandi, Onglandi og Danmark, og eru teir allir sera ahugaðir, um prisin kann fæast eitt sindur niður. Hesar samrøður vóru, aðrvisi við língu t.v.s. tað og er prisin longu fæin nakað niður. Tað má ta vera greitt, at skal skilfylltáingur fæa fram, mugu stórar læggingar gerast innan fyrri grótidnaðin.

Tann kapaciteturin, sum vit nu hava, naktar ikki stórt meira, enn tervin heima. Nu kundi ein spurt, hvi gera teir á grótvirkinum um dagarnar, — vit gera og hava í mong ár gjørt gravsteinar, gólvplatur, minnisvarðar, doypifuntar, grótgardar, ymiskt tilhøgt bygningararbeiði, grotinillar, gravmurnur, nummarpelar, navnakelti, ymiskar skreytlutir sosum myndir úr poleraðum gróti, brævpressarar, vasar, bokastuðlar, og nu kunnu vit eisini gera lutir, sum dreyaðar lampur, bikor gløs, slur, ymiskt smykkuarbeiði úr gróti og gimsteinum. Eisini hava vit gjørt royndir við at polera royðugrót við sera góðum úrsliti, men má ein, um plátur úr royðugróti verða framleiddar í stórrum mængdum, styrkja tað við øðrum, sum vit vita um.

Eg vóni nu, at fólk skilja, hvørjir møguleikar eru í grótidnaði, og mitt ynski er, at idnaðurin á landi í Føroyum, far eins góðar figgarjarlugu leikar, sum fiskivinnan. Hetta skal ta ikki skiljast sum, at vit ongan stuðul hava fingið, og eg vil her

ógvuliga fegin nýta høvi til at takka Idnaðargrunninum og serstakliga Menningargrunninum fyrri tann stuðul teir hava veitt okkum.

Og eg vil so enda við orðum yrkjarans: «Enn livir gamalt føroyskt grót».

heldur
tú ikki

sosialin

Franshald av síðu 5

reiti í hesum. Hann segði, at ósmáan var ikki bert um veterargildingin, men um millundarstøðingina — skuldi byggjast út ella ikki.

Ti Paula Ellefsen segði Atli Dam, at hann helt tað vera ófatuligt, at lögmaður tok Oia Breckmann (formaður í grannskólaranevnd lögtingsins, blaðm.) sum «sannleiksvitni» um rokkskapinar hjá Strandferðsluni.

— Eg haldi tað vera nógv fyrri, at Pauli Ellefsen tosar út frá so grunnum fortreyt-um ella ger fortreytirnar so grunnar, segði Atli Dam.

Biligari upp á seg

Olaf Olsen, landstýrismaður, sagði, at eitt skip við stórru kapaciteti var biligari enn eitt bil.

Hann segði, at tað var tað

svartligt hæði at léiga ella keypa eitt skip. Hann kundi hugsa sær, at tað var rætt at keypa eitt skip sum útviklingurin var í letum.

Olaf Olsen upplýsti, at seinasta summer gav Smyril 3-4 mill. kr. til rentur og avdrag, men legði afturat, at Smyril var ikki eitt óekonomiskt skip.

Annars upplýsti landstýrismaðurin, at eitt skip fyri einar 70 mill. kr. hevði givið 12-15 mill. kr. til rentur og avdrag. Og hevði ikki kostað skattaborgarunum nakað.

Pauli Ellefsen svarði, at Smyril skuldi eisini geva yvirskot, eftir rentur og avdrag, tað hann varð keyptur.

Atli Dam upplýsti, at summarsiglingin hevði givið yvirskot. Men tað kundi hin ikkihalda fram við, tað eingin møguleiki hevði verið fyrri at økja kapacitetin.

Bæst lývnaðarflakkurin og fæst lývnaðarflakkurin, at henda fyrri upplýsingum.